

Lagutskottets betänkande

1979/80:23

med anledning av motion om samtycke till adoption

Motionsyrkande

I motionen 1979/80:1609 av Inger Lindquist (m) yrkas att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring av föräldrabalken att adoption av den som uppnått tolv års ålder men är ur stånd att lämna giltigt samtycke till adoptionen bör kunna ske i vissa fall.

Gällande ordning

Enligt 4 kap. 5 § första stycket föräldrabalken får den som fyllt 12 år ej adopteras utan eget samtycke. Beträffande den som inte fyllt 16 år får dock adoption äga rum även om samtycke inte föreligger under förutsättning att det kan antas lända honom till skada att han tillfrågas.

Av uttalanden under förarbetena till bestämmelserna framgår att domstolarna endast i klara fall bör tillämpa undantagsregeln. Införandet av undantagsregeln motiverades med att det för ett fosterbarn som befinner sig i pubertetsåldern, mellan 12 och 16 år, kan innebära allvarlig skada att få reda på att det ej är barn till sina fosterföräldrar om de vill adoptera.

I lagrummets andra stycke föreskrivs bl. a. att underårig ej får adopteras utan föräldrarnas samtycke. I tredje stycket stadgas att samtycke enligt andra stycket inte erfordras av den som är sinnessjuk, sinnesslö, utan del i vårdnaden eller på okänd ort.

Sistnämnda stadgande erhöll sin nuvarande lydelse i samband med en reform av föräldrabalkens regler om bl. a. faderskap och vårdnad om barn år 1976 (prop. 1975/76:170, LU 1975/76:33). Tidigare hade bestämmelsen en lydelse, som kunde tolkas så att krav på eget samtycke kunde efterges i fall då den som skulle adopteras var sinnessjuk eller sinnesslö.

Frågan om eget samtycke till adoption erfordras när barnet fyllt 12 år men saknar rättslig handlingsförmåga prövades av högsta domstolen år 1975 (se NJA I 1975 s. 727). Ärendet gällde ansökan av en man att till adoptivbarn anta sin hustrus två barn i ett tidigare äktenskap. Båda barnen hade fyllt 12 år. Det ena barnet hade lämnat samtycke. Det andra barnet vårdades på barnhem på grund av psykomotorisk retardation och saknade helt förmåga att förstå innebörden av adoption eller samtycke till adoption men kunde inte anses ta skada av att tillfrågas i ärendet. HD framhöll i sitt beslut att förarbetena till den då gällande bestämmelsen inte gav någon antydning om att kravet på eget samtycke skulle kunna efterges, då den som skulle adopteras var sinnessjuk eller sinnesslö. I det fall som förelåg till bedömande ansåg HD

att starka sakliga skäl visserligen talade för att den sökta adoptionen borde kunna genomföras, trots att den som skulle adopteras inte själv var i stånd att lämna sitt samtycke. Med hänsyn till innehållet i gällande rätt kunde emellertid adoptionsansökan inte lagligen bifallas.

Motionsmotivering

I motionen framhålls att det är djupt otillfredsställande att det inte finns någon form för adoption av gravt handikappade människor som är ur stånd att lämna samtycke till adoptionen men som i hög grad behöver hjälp och stöd av närstående.

Enligt motionären har frågan om samtycke till adoption återigen aktualiserats, denna gång i ett mål som prövats vid Göteborgs tingsrätt och som överklagats till hovrätten för Västra Sverige. Den som yrkar att få adoptera är i detta fall gift med modern till ett utvecklingsstört barn, som fyllt 12 år. Sökanden vill fullt ut vara som en far för den utvecklingsstörde, som under vardagarna bor på ett elevhem men är hemma varje veckoslut och tydligen själv kan tycka att det är viktigt att ha både en pappa och en mamma. Även i detta fall föreligger det enligt tingsrättens bedömning starka sakliga skäl för den sökta adoptionen.

Genom att lagens krav på giltigt samtycke icke kunnat uppfyllas har tingsrätten emellertid sett sig nödsakad att avslå ansökningsen om adoption. Såväl juristdomare som nämnd har funnit detta djupt otillfredsställande.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid 1976/77 års riksmöte behandlade lagutskottet i betänkandet LU 1976/77:17 ett motionsyrkande med samma syfte som det nu aktuella. Lagutskottet anförde då att det fanns skäl som talade för att reglerna om eget samtycke till adoption borde mjukas upp så att också barn, som inte kan lämna samtycke, kan adopteras. En sådan ändring av adoptionsreglerna kunde emellertid vara förenad med vissa gränsdragningsproblem och andra svårigheter vilka då inte kunde förutses. Utskottet förordade därför att frågan blev föremål för översyn. Det borde ankomma på regeringen att närmare bestämma formerna för utredningsarbetets bedrivande. På hemställan av utskottet gav riksdagen som sin mening regeringen till känna vad utskottet anförde om översyn av adoptionsreglerna (rskr 144).

Av regeringens skrivelse 1979/80:102 med redogörelse för behandlingen av riksdagens skrivelser till regeringen framgår att riksdagens skrivelse om översyn av adoptionsreglerna ännu ej är slutbehandlad.

Utskottet

Enligt 4 kap. 5 § första stycket föräldrabalken får den som fyllt 12 år ej adopteras utan eget samtycke. Den som inte fyllt 16 år får dock adopteras även om samtycke inte föreligger under förutsättning att det kan antas lända honom till skada att han tillfrågas.

I motionen framhålls att det är otillfredsställande att enligt gällande rätt adoption inte kan ske av den som på grund av psykiskt handikapp saknar rättslig handlingsförmåga och därför är ur stånd att lämna ett giltigt samtycke till adoptionen. Motionären erinrar om att högsta domstolen år 1975 avslagit en ansökan om adoption av ett utvecklingsstört barn som fyllt 12 år och att ett liknande fall nyligen prövats av Göteborgs tingsrätt. I båda fallen förelåg starka sociala skäl för de tilltänkta adoptionerna. Motionären yrkar därför att riksdagen skall föreläggas förslag till ändring av föräldrabalken som medger att adoption kan ske i vissa fall av den som fyllt 12 år och inte kan lämna giltigt samtycke till adoptionen.

Som närmare framgår av redogörelsen ovan (s. 2) behandlade utskottet ett liknande motionsyrkande vid 1976/77 års riksmöte. Utskottet anförde då att det fanns skäl som talade för att reglerna om eget samtycke till adoption borde mjukas upp så att också barn, som inte kan lämna samtycke, kan adopteras. Utskottet förordade att frågan blev föremål för översyn. På hemställan av utskottet gav riksdagen som sin mening regeringen till känna vad utskottet anförde om översyn av adoptionsreglerna.

Enligt vad utskottet inhämtat har den av riksdagen begärda översynen numera påbörjats inom justitiedepartementet. Arbetet bedrivs med sikte på att en departementspromemoria i saken skall framläggas i mars 1980 och remissbehandlas under våren. Utskottet, som vill understryka vikten av att det genom motionen aktualiserade problemet snarast löses, anser med hänsyn till det anförda att motionen inte påkallar någon åtgärd från riksdagens sida.

Utskottet hemställer

att riksdagen avslår motionen 1979/80:1609.

Stockholm den 11 mars 1980

På lagutskottets vägnar

LENNART ANDERSSON

Närvarande: Lennart Andersson (s), Bernt Ekinge (fp), Inger Lindquist (m)*, Stig Olsson (s), Elvy Nilsson (s), Arne Andersson i Gamleby (s), Martin Olsson (c), Ingemar Konradsson (s), Olle Aulin (m)*, Owe Andréasson (s), Marianne Karlsson (c), Bengt Silfverstrand (s), Margareta Gard (m), Stina Andersson (c) och Olle Grahn (fp)*.

*Ej närvarande vid betänkandets justering.

